

celotnemu pogledu na svet, v katerem nista Praga in München neke daleč od nje-govih mejâ. Danes vidi senco septembrskih dogodkov že v središču svoje domovine in pod vtisom tega spoznava, da je napačen zgolj načelni in zato pasivni pacifizem. Biti moraš takó močan in delaven kot tisti, ki nekaj podira, če hočeš preprečiti razdejanje.

Človek, ki danes blodi sredi svetâ, išče sebe, svojega sočloveka, načina, kakó bi mogel z njim delati za vrednejše življenje. K temu stremi človeški duh že dolga stoletja in navzlic vsem porazom ni véra v to nikdar umrla, dà, bila je udušena, umrla ni nikdar. Tudi danes ne. Mordâ pa bo naš čas zaznamovan po tem, da se v njem poleg nikdar izumrle vére polagoma oblikuje nov element, ki nam bo poroštvo, da bo véra tudi uresničena: v politiki se začinja živo in tvorno razumsko snovanje in se kakor véra razteza čez čas in prostor, ki ga more obseči naše indi-vidualno življenje — v daljno prihodnost novega človeškega veka. „Ali v krat-kem ali šele po nekaj rodovih, jutranja zarja bo gotovo prišla... Družba bo končno izprevidela, da je zemlja, ki ji človek dolgo ni znal vladati, zrela za zlati vek“, je z globoko véro dejal G. A. Borgese, eden tistih, ki daleč od svoje domo-vine blodijo po svetu. Toda dotlej moramo prav vsi varovati tisti skrivni kotiček svoje misli, ki nam je ne sme nihče vzeti, da bo ob svojem času oživila v dejanje in resničnost.

Albert Kos.

Likovna umetnost

Umetniške izdaje

I.

Ilustrirana knjiga je bila v dobi slovenskega predvojnega impresionizma redka stvar, še bolj redek pa umetniški ilustrator. Najvišjo stopnjo naše knjižne ilustra-cije je tedaj ustvaril Gvidon Birolla, ki se je pa popolnoma odrekel slikarstvu in tako se je pojavilo po vojni, ko je duhovna stiska rodila novo grafiko, večje šte-vilo mladih začetnikov, ki pa vkljub obsežni produkciji niso mogli ustvariti tipa slovenske lepe knjige. Poizkusov je bilo mnogo, med njimi tudi zelo posrečenih, toda notranje razkrojeni čas, ki je zanikal formo v celoti, ni našel miru za dozorelo kulturo, brez katere ni lepe knjige, pa naj bo ljudska ali pa „bibliofilna“. Kasneje so se naši arhitekti precej pečali s knjigo, toda pravega formalnega življenja ji tudi oni niso mogli vliti. Bilo je nekaj lepih dejanj, katerim so pa naglo sledila manieristična pretiravanja, zrasla na neorganičnem telesu povojne slovenske knjiž-ne grafike. Iz vse žetve bodo obdržale trajno vrednost le nekatere Jakčeve leso-rezne ilustracije, ki so pognale svoj dehteči cvet na kongenialnih pesniških tleh Alojza Gradnika, ter grafični cikli Maksima Sedeja, ki je posegel v sodobno živ-ljenje in ostal osamljen s svojimi socialnimi doživetji.

V zadnjih letih, ko je ilustracija omejena skoraj le na otroško knjigo in na ljudsko slovstvo, je izšlo nekaj ilustriranih del, ki jih je treba zabeležiti kot važne pojave naše knjižne kulture. Kakor je pri nas vse umetnostno ustvarjanje neenotno in odvisno od ideologij in gesel, tako so tudi te knjige različne po namenu in ob-likih ter veljajo le kot posamezna dejanja.

V Akademski založbi, ki je z vztrajnim delom v tiskarski grafiki dosegla naj-skrbnejšo opremo slovenskih knjig, je izšel Župančičev prevod Puškinovega Carja Saltana. Precizno pisana pravljica v prelestnih verzih, ki se naslanjajo na rafini-rano dikcijo narodne pesmi, je morala roditi željo po izdaji, ki bi bila po svoji obliki in okrasu trajnejšega umetniškega pomena. Založba ji je oskrbela močan

ročni papir in jo dala vezati v rdeče usnje, tiskarsko opremo in njen grafični okras pa je oskrbel arh. Marko Župančič. Tiskarska oprema zavedno arhaizira ter doseže na ta način dober efekt. Okras knjige pa je nekje med simbolično ilustracijo in čisto ornamentiko, ki po svoji ploskoviti vzorčnosti spominja na motive ruskih kmečkih vezenin. Koliko naivne poezije je v teh majhnih risbah, ki na pravem mestu prekinjajo lahkotni tok slovenskih verzov, ali pa v inicialkah, s katerimi so označeni začetki poglavij! Pesniško in grafično delo sta celota ne le po vsebini, ki jo bo zavzeti bralec znal izluščiti iz vsake arabeske, ampak tudi po svoji grafični obliki. Kako zelo je to res, dokazuje celo uporaba rdeče barve, ki se v ornamentiki naslovne risbe izmenjava s temno rjavo barvo, na tiskanih straneh pa s stavkom enake barve. Enotnost je tako učinkovita, da pomeni knjiga pravljico tudi za oko in ne samo za bralca, ki v nji doživlja krasen slovenski cvet v vencu slavljenca Puškinu.

Popolnoma drugače, kot geniju preteklosti posvečena knjiga Akademске založbe, je izdaja Mrzelovih socialnih pravljič „Bog v Trbovljah“. Ves prozorni beg iz sodobnosti in sarkazem avtorjev ni ničesar zastrl: vse, kar je napisano, nas boli in žge, kakor le morejo žgati sveže rane v današnjem času. Za lagodnim kramljanjem se riše temna in preteča senca, vzbuja vest in spoznanje, da je za tem pestrim filmom, ki se naglo odvija pred našimi očmi, nekje resnično življenje, da je celo v nas in v naši okolici in da ga je treba le čutiti v svoji krvi. Da so Mrzelove pravljice res take, je občutil njegov grafični sodelavec, slikar Maksim Sedej. Na grobo platno ovitka je vtisnil lesorez z razpetim Kristom, simbolom človeškega trpljenja. In taka je vsa knjiga, ki ji dvajset Sedejevih črnih lesorezov daje tudi za oko resnobno podobo.

Mrzelova knjiga kot grafična celota ni enotna, kar je posledica predrobnega stavka. Morda bi kdo pomislil, da je treba stvar zgrabiti narobe, toda v tem primeru je grafični umetnik močnejši in bi moral tiskar najti zvezo z njegovimi mračnimi lisami. O kvaliteti Sedejevih lesorezov ni mogoče v kratki recenziji vsega povedati. Ko je prvič nastopil doma, se mu je še močno poznala formalna izobrazba zagrebške umetniške šole, ki je dajala njegovim socialnim linorezom podobo neke že ustaljene in zato manj zanimive norme. Toda življenje, ki je tega umetnika mučilo kot malokoga v naši dolgi zgodovini umetniških tragedij, mu ni dalo, da bi le ponavljal, kar so drugi videli in doživeli. Razvijal se je do svoje lastne oblike, jo dovršil in sedaj opremil Mrzelovo knjigo, ki ima enako globoke človeške težnje kot Sedejeva plaha in neizmerno občutljiva umetniška narava.

Sedejevim lesorezom je resnična vsebina narekovala izrazito potezo, ki ni le oseben rokopis, ampak del nekega celotnega stila. Na črni tabli ozadja riše svoje revne, razočarane in v uporju grandiozne ljudi, boga v njegovi človeški veličini in vse druge osebe iz našega življenja, ne vsakdanje, ampak z umetniško močjo postavljene kot večne figure pred našo vest in naše srce. Čutimo, da se je iz skopih, toda trdnih potez zgostilo resnično življenje našega časa v umetnostno obliko, ki je bližnja soseda monumentalnosti. Kakor se je avtor „Boga v Trbovljah“ zatekel v pravljlično obliko, tako je njegov ilustrator v lesorezih izpovedal svojo naivno vero: z njo, ki je tovarišica preprostih dejstev, je dosegel večji človeški in umetniški učinek kot krčeviti razdiralci forme s svojimi kratkotrajnimi kriki.

Tretja knjiga z grafično opremo je pesniška zbirka Alojza Gradnika „Večni studenci“. Že nekatere prejšnje Gradnikove knjige je ilustriral Božidar Jakac ter s svojimi lesorezi zadel trpko vsebino Gradnikove nekoliko odmaknjene lirike. Ob tem pesniku, čigar sleherna beseda išče večnosti preko ozkih zemeljskih meja, se je tudi Jakčeva umetnost lesoreza zresnila in spopolnila. Vsaka pesniška zbirka je tudi za Jakca postaja v njegovem čisto grafičnem razvoju, ki je na videz že

zdavnaj našel svojo končno obliko, pa se vendar še vedno pogloblja v novo zorenje. Njegova poteza je fina, kajti poslušno roko vodi živčna, občutljiva narava, zmožna slediti pesniku v nenapisane daljine. V Jakčevih lesorezih se je sedaj pričela melodična linija umikati umirjeni sproščenosti, ki ni morda posledica manj zemeljske refleksije, ampak globlje pogreznjenosti v življenje. Na meji med dnevom in nočjo, med tem in onim svetom stoji nekaj njegovih inspiracij, med katere štejejo Večni studenci, Mrtvi materi, Kmet govori in v največji meri Stara ura. Tu se je do sleherne poteze prelila vsebina v grafiko, ki zvezana s stavkom tvori celoto visoke kulture.

Kot bibliofilno izdajo je izdala Bibliofilska založba osemnajst izvirnih lesorezov Franja Goloba. Njegovi lesorezi so ilustracije koroških narodnih pesmi, ki so natisnjene v sočni dialektični obliki. Slikarja F. Goloba, mladega koroškega rojaka, je v kratkem uvodu s toplimi besedami predstavil France Stelè. Golobovi lesorezi govore le prejasno o šoli in vplivih, ki jih je slikar doslej doživel, kar je v mladosti razumljivo. Ti vplivi se tičejo večinoma formalne plati, umetniška invencioznost pa se zdi zdrava in bo mogla premagati vse tisto, kar z nepregledno goščavo današnje formalne dekadence bega začetnika. Skromne so ilustracije, kakor so skromne in naravne koroške pesmi: v bodoče se bo treba odločnejše upreti vplivu intelektualnosti, ki bi s svojimi kratkoživimi tehničnimi efekti mogla zamoriti še tako nedotaknjeno zamisel. Vsak korak iz domačega začaranega kroga bi mogel koristiti Golobu, kajti tedaj bi mogel obogatiti našo umetnost s svojo radostno naravo, kakor je ostala slovenska obrobna umetnost po vojni obogatila našo slovstveno tvorbo.

O izdaji, ki se imenuje bibliofilna, pa ni mogoče zapisati dosti pohvalnega. „Japonski način“ opreme, udomačen v predvojnih pesniških izdajah, ne more postati permanentna oblika sodobne slovenske lepe izdaje! Tvegane so proporcije uvodnega stavka, tvegana rdeča barva platnic ob črnih straneh lesorezov, fin de sièlski okraski, s kakršnimi so krasili odpustke, so danes prav tako neokusni, kakor so bili v časih, ko pri nas še niso vedeli za „bibliofilno“ označbo. Zaradi teh lastnosti, za katere ni odgovoren F. Golob, bi bilo treba revidirati pojem bibliofilnosti. Če kje, se labilnost merila v tiskarstvu slabo obnese: naši lastni napori zadnjih dveh desetletij nam s svojimi uspehi to potrjujejo. (Dalje sledi).

Francè Mesesnel.

Oko v roki

Arhimedov izrek: „Pokažite mi, kje naj zastavim vzvod, in dvignil bom zemljo iz tečajev!“ morejo kiparji zasukati v stavek: „Dajte mi prostor, kjer bi stal, in preklesal bom zemljo!“ Še v najmanjšem tanagrajskem kipcu je odsev mogočnosti, ki jo daje vsakemu kiparskemu delu teža snovi in brezmejnost zamisli, ki je odrejena le po gmoti, iz katere raste. Nikdar niso slike, pa naj bodo še tako preveličane, tako mogočne, kakor je najmanjši kipec. Slika namreč nima težnosti, ker ni snovna, in nam vzbuja le videz nekega sveta.

Gradivo je kiparska prvina, katera določa oblike, ki jih mora izvabiti kipar iz nje, kakor da so kristali, ki jih je gradivo samo spočelo. Kadar ni kiparju mar za značaj gradiva, v katerem oblikuje, greši nad njim in ustvarjeno delo trpi ob tej neskladnosti. Zato so najskladnejša dela tista, kjer je zrastel kiparski izraz iz kamnitega kosa samega. Michelangelo je doživel kamen, ko je klesal svoje likovne zamisli neposredno v kamniti kos brez ilovnate predloge. Liki so nastajali iz oblike kosa kamna, ki je stal pred kiparjem. Pri Rodinu pa je izgubil kamen svoj značaj, ker mu je kipar hotel dati volhkost mesa, dosegel pa je samo mehko ilovico. Odlitki nimajo svojstvenega snovnega značaja, pa naj bodo

Med 58 hišami, ki smo jih obiskale, dobiva vsaj po en časopis le pet hiš. To so večina strokovni listi, kakor „Slov. Gospodar“, „Lovec“, „Umni čebelar“ i. dr. 30 družin dobiva knjige Mohorjeve družbe. Polovico naročnin mora plačati župnik sam. Političnih listov ne dobiva noben kmet. To izredno majhno zanimanje za politična vprašanja ter za kulturne vrednote korenini nedvomno v prvi vrsti v slabem socialnem in gospodarskem položaju. Kje naj jemlje kočar denar za knjigo, če ne more niti po šolsko izpričevalo svojega otroka, ker ne more plačati malenkostno pristojbino?

Danes prinašajo naši sosedje v propagandne namene vse polno brošur, časopisov, letakov, ki imajo namen, da obračajo našemu kmetu pogled v kraje onstran meje, ki jih kažejo našemu lahkovernemu človeku v vse drugačni luči, kakor so v resnici. Ali je čudno, da nasede varljivim obljubam ter si želi nove razmejitve, ki bi pomenjala odcepitev od naše države? Tem krajem bi morali vsi, zlasti pa oblasti in slovenska inteligenca, posvečati največ skrbi in pozornosti. Oskrbeti bi jim morali poleg telesne tudi duševno hrano: Kakor za njihov kruh bi morali skrbeti za njihovo čtivo. Primerno izbran list, pisan prav zanje, ki bi ne imel ogabnega pečata naše dnevne politične borbe, spričo katere se celo delo za ljudsko blaginjo blati in sumničji, če ne prihaja iz določenih vrst — tak list, ki bi ljudi resnično vzgajal, bi moral prihajati v te kraje.

Tako se pa danes, ko za to nihče ne poskrbi, kmetovo zanimanje vrtil zgolj okoli njegovega osebnega življenja. Brez kakršne koli moralne opore podleže vplivom, ne da bi jih mogel razsodno premotriti. Zato se ta kmet danes svoje slovenske narodnosti ne zaveda. Govori slovensko, če pa mu tujec ponudi 1 din več za njegov pridelek, se bo brez pomisleka navdušil zanj. Služil bo tistemu gospodarju, ki mu bo dajal dovolj jesti. Ta nezavednost gotovo ni njegova krivda, marveč naša brezbriznost na eni in naša preteklost na drugi strani. Stoletja je bil naš kmet odrezan od slovenske kulture. Graz in Celovec sta uspešno širila svoj vpliv na njegovo miselnost in globoko v koreninah mu je tradicija ohranila zavest pripadnosti avstrijski monarhiji. Slovenska inteligenca se ni nikdar potrudila, da bi tem ljudem poslala vsaj eno slovensko knjigo. Danes se moramo strezniti in zavedeti, da nam bije dvanajsta ura. Delajmo vsak po svojih močeh, da nadomestimo to, kar smo zamudili. Zlasti tisti, ki nam je usoda naklonila več možnosti izobraževanja, smo dolžni to, kar smo prejeli, oddajati drugim, ki so imeli doslej le pravico plačevati davke in s tem vzdrževati institucije, kjer smo se izobraževali.

Poglavitna je gospodarska pomoč tem krajem, kar bo razvidno iz prihodnjega poročila. Tam pa imajo besedo predvsem naše oblasti. **Palma Kosmina.**

Likovna umetnost

Umetniške izdaje

II.

Pojem bibliofilnosti, več ali manj pravilno razumljen, je skupna last vseh umetniških publikacij, katere smo opisali v prvem poglavju te recenzije. Bibliofilna knjiga se praviloma ne odlikuje le po strogi pravilnosti tiska in opreme, po tradicionalni ali pa individualno umetniški opremi, ampak tudi po plemenitem materialu, papirju in vezavi. Taka oprema, ki je dostopna le kultiviranim ljudem, ne prenese velike naklade; omejena naklada, ki bo v kratkem rariteta, in drag

papir sta po današnjem pojmovanju osnovni lastnosti bibliofilne izdaje. To so knjige, ki si jih morejo kupiti le visoko izobraženi in imoviti ljudje, ne morejo pa prodreti v širše plasti naroda, četudi bi bil žejen lepo opremljene knjige. V resnici skušajo vsa naša povojna založništva ustvariti knjigo za tisto tenko plast naših bogatašev, ki knjige po večini še niso vajeni in ki kupujejo sorazmerno najmanj knjig. Kajti za to je potrebna neka kultura, ta pa zopet zraste le v teku prizadevanj več generacij, ne pa v kratkem času na samem denarju. In tako smo prišli v nezdrav položaj, da ima največ razumevanja za lepo knjigo naše revno izobraženstvo, ki knjigo tudi res kupuje in si s tem nakoplje pretežno gmotno breme. Založništva pa se po večini še niso vprašala, kaj je njihova kulturna naloga: ali ne bi kazalo ustvariti lepo, pa ne predrago knjigo za one plasti naroda, ki so se doslej knjigi zaradi njene visoke cene odrekale? Tu bi mogel preudaren založnik storiti veliko dejanje, toda ne brez globljega sodelovanja z avtorji in grafičnimi umetniki. Naše ljudske knjižne družbe doslej res niso pokazale potrebne iniciative: nekatere njihove knjige so vzor slabih oprem, ki prej kaze okus kot pa podpirajo slovstvene užitke s smiselno ali celo lepo obliko.

In še eno področje je pri nas likovno zanemarjeno: to je slovstvo za otroke. Marsikomu se bo zdela ta trditev neumestna, morda celo krivična, ko izhaja danes sorazmerno mnogo mladinskih knjig, cenениh in dražjih, za razne dobe in za razne vzgoje. Pa je vendar tako! V prav tem velikem številu knjig in knjižic je prav malo takih, ki bi jih človek vzal z veseljem v roko, otrok pa še celo občuti napake neposredneje kot odrasli in s šolo pokvarjeni ljudje. Če ustrezajo povesti, potem je gotovo ilustracija obravnavana površno in včasih s tako fantazijo, da jo otrok z lahkoto postavi na laž. To velja predvsem za neštete pravljичne motive, pri katerih se razni nedeljski umetniki še vedno radi drže preizkušenih češpljevih parkljev in podobne prababiške navlake, kateri se današnji otrok že pomilovalno smeje. Redek je primer, da otroško knjigo opremi s slikami kongenialen umetnik, kateremu ni treba posiljevati lastne fantazije in jo potisniti na dozdevno nižji nivo otroških predstav. Pristaviti je treba, da take naloge nikakor niso lahke in da je na vsem svetu malo umetnikov, ki so znali zadeti pravi ton za mlade duše.

V Ljubljani se Mladinska matica ukvarja z izdajanjem mladinskih knjižic, ki so praviloma ilustrirane. Vse so enake oblike, izdaja jih pa strokovna učiteljska organizacija za dravsko banovino. Če pogledamo nekaj zvezkov te knjižnice, ki so izšli v zadnjih letih, bomo med ilustratorji našli znane slovenske umetnike. Toda vendar smo daleč od tipa plemenite mladinske knjige, za katero bi bilo treba dostojnega papirja in pa ilustracij v taki tehniki, da bi prišle v reprodukciji do svoje umetnostne veljave. Ni mogoče grajati, da so posamezne knjižice tudi oblikovno različno opremljene; to bi dajalo individualni umetniški zamisli potrebno svobodo. Toda vse to se zdi preveč slučajno, nesistematično, kakor bi o ilustratorju in načinu odločal žreb ali pa neki turnus višje pravičnosti. Zgodovinsko povest Hribčev Gregec je ilustriral Maksim Sedej. Kot priznan in uspešen lesorezec si je za ilustracije izbral kolorirane perorisbe, ki na slabem papirju izgube ves svoj umetniški čar in svojo resnično umetniško vrednost. Njegove črno-bele iniciacije v isti knjigi pa dosežejo zelo dober učinek. V sodobni, reportažni knjižici o bombažu je France Mihelič poizkušal s čisto grafičnimi ilustracijami ujeti tok le preurnega pripovedovanja. V mnogih primerih se mu je to s preprostimi postavami posrečilo in je dosegel kar pretresljive učinke. Mnogo zrelejši je v Tinkinem zajčku, kjer je pač risarjevo delo nadkrililo povest in si utrla pot v otroška srca. Morda je Smrekarjev Grajski vrabec preveč staromodен v nekako šolski perorisbi, po občutku pa je gotovo pristen in to ga odlikuje. Le apoteoza vrabčka Mihe,

ki se je na platnicah povzpel do orlovske poze na kranjskem grbu, je zdrknila z višine ostalih risb.

Med veliko naklado drugih mladinskih knjig naj omenim le še dve: Helenina otroka (Mohorjeva družba) s Sedejevimi ilustracijami in T. Seliškarjevo Bratovščino sinjega galeba s slikami Alberta Sirka. Sedej si je to pot izbral perorisbo ter z njo na boljšem papirju pogosto pričaral pristni svet otroškega življenja in čustvovanja. Le one risbe, kjer se čuti zavedno primitivno obravnavanje, so za odraslega manierirane, za otroka pa neresnične. A. Sirk je večino svojih ilustracij narisal s peresom, nekaj je pa akvarelov. Pustolovsko fantazijo, ki jo ima vsak fant, je stari mornar Sirk precej dobro zadel in pokazal, da je to področje zelo široko in pri nas še komaj načeto. Akvareli so zaradi reprodukcije na neprimernem papirju manj učinkoviti.

Naj nekaj teh primerov, ki so med najboljšimi, zadostuje. Za mlado dušo bo treba v splošnem bolj skrbeti, naša mladinska knjiga naj postane z ljubeznijo grajeno skupno delo pisatelja, slikarja in založnika. Vseh teh moči imamo dovolj; naj se združijo s pošteno voljo in naj dajo otroku najdragocenejše za življenje: lepo knjigo v smislu dostojne opreme!

Danes ilustrator po večini misli, da je risba za mladinsko knjigo postranska in da jo sme površno obravnavati. Kje tiči vzrok za to? Ali je tega mnenja naročnik ilustracij? Morda to delo ni tako plačano, da bi mogel slikar tvegati več časa in ustvariti dozorelo grafiko? To bi bilo — če je domneva upravičena — nedopustno profitarstvo. In namesto knjižice o izrabljanju malih Kitajčkov v bombažnih predilnicah bi morda kazalo napisati storijo o slovenskih honorarjih za mladinske ilustracije. Bila bi ganljiva in nam vsem bližja!

F. Mesesnel.

Kritika

Borba in študij

(Ob Möderndorferjevi „Slovenski vasi na Dolenjskem.“)

I.

En sam važen ekonomski pojav spremlja razvoj slovenske vasi po vojni in zlasti v krizi, to je njeno propadanje. Propadanje živega in mrtvega inventarja, roparsko izsekavanje gozdov, izčrpanost zemlje, zlasti pa uničevanje delovnih moči zaradi prevelikih naporov in preslabe obnove njih energij. Tehnični povojni napredek skoraj ne seže več do naše vasi; industrija, trgovina, banke itd. utrjujejo svoj vpliv na podeželju, toda ne s svojimi pozitivnimi elementi, temveč le s svojo negativno, parasitsko stranjo — z vedno večjim izkoriščanjem. Medtem ko je v začetku tega stoletja spremljalo prodiranje kapitalizma na vas izboljšanje delovnih metod, dviganje kulturne stopnje, višji življenjski standard, izseljevanje itd., ga danes spremljajo vedno bolj odprte škarje (razlika med cenami pridelkov in kmetskih potrebščin), degradacija proizvodnje, večja beda, nižja kulturna stopnja, brezposelnost. Motor, ki je nekoč pospeševal dvig proizvodjalnih sil (in kulture sploh), se je spremenil v njih zaviralca, uničevalca. Kot rdeča nit se vije skozi vse panoge in elemente naše agrarne proizvodnje nazadovanje, proces, ki se uveljavlja s tako močjo, da ga ne more zajeziti ta ali oni osamljeni ukrep za pomoč naši vasi, kot je n. pr. uredba o kmetski zaščiti.